

Красимира Алексова

**ПЕРЦЕПЦИЯ НА ГЛАГОЛНИ ФОРМИ С ОКОНЧАНИЕ
-МЕ ВМ. -М В 1 Л., МН.Ч., СЕГ. ВР. ОТ СЪВРЕМЕННИТЕ
БЪЛГАРИ**

Krasimira Aleksova

**PERCEPTION OF VERB FORMS WITH THE FLEXION -ME
INSTEAD OF -M FOR PRESENT, 1ST PERSON, PLURAL, I
AND II CONJUGATIONS BY MODERN BULGARIANS**

Abstract. In the present study, I comment on the results of 3 surveys – 1 nationally representative and 2 non-representative. The main goal is to study the perception of forms for 1st person, plural, present and future tense, 1st and 2nd conjugations ending in *-me* instead of *-m*. Three perceptual styles are used: a list of 3-4 words, a simple sentence, a short text. The hypotheses are tested that muttering is more often not recognized as an error, that it leads to positive evaluations of the speaker's personal and social characteristics, that the degree of recognizability of muttering depends on the perceptual style and socio-demographic characteristics of the speaker.

Keywords: perception, 1st person, plural, present tense, 1st and 2nd conjugations ending in *-me* instead of *-m*, perceptual sociolinguistics, perceptual style, survey.

1. Въведение

Една от най-често коментираните некодифицирани особености в устната комуникация днес е т.нар. мекане, т.е. употреба на глаголни форми в сегашно, бъдеще време и бъдеще време в миналото с окончание *-ме* вм. *-м* в 1 л., мн. ч., I и II спрежение.

Прегледът на кодификацията (вж. Алексова 2017) показва, че в *Правописен и правоговорен наръчник* от 1945 г. се говори за предпочитане на форми с окончание *-м*, а не за тяхната задължителност. Следващият кодификационен документ, в който има пряко кодифициране, е *Нов правописен речник на българския език* от 2002 г. В него се казва, че окончанието *-ме* е допустимо в разговорната и в мерената реч, но то не трябва да се употребява в писмената реч и официалния стил на общуване. По-рестриктивна е кодификацията от 2012 г. в *Официален правописен речник на българския език*, защото липсва бележка за допустимостта на т.нар. мякане в устната комуникация. Не трябва да бъде пропускана като кодификационен акт и *Граматика на съвременния български език. Т. 2. Морфология*. В нея окончанието *-ме* се явява в сегашно и бъдеще време само на глаголите от III спр.

Първото взето решение при кодификацията отразява стремение тя да отговаря на положението в старобългарския език, което да утвърди идентичността и приемствеността в езика. Това решение обаче закрепва като кодифициран вариант този, който не е най-честотен в рамките на българското езиково землище. Като доказателство за този факт служи разпределението на окончанията *-м*, *-ме* и *-мо* за 1 л. мн. ч., сег. вр. на българската езикова територия, видно на карта № М 106 от *Български диалектен атлас. Обобщаващ том IV. Морфология* (Антонова-Василева и кол. 2016: 132). Най-съществен е фактът, че вариантът *-м* (наричан *неразширено окончание* (Тетовска-Троева 1996: 33), който се кодифицира като книжовен, оформя значително по-малък ареал, отколкото ареала на разпространение на варианта *-ме*. Ст. Стойков подчертава, че *-ме* „обхваща значителна част от територията на българския език“ (Стойков 1956: 366).

Според Тетовска-Троева само окончание *-м* (без съществуване на *-м* и *-ме*), което е и кодифицираното, „се среща на една сравнително малка част (около 1/5) от езиковата територия“ (Тетовска-Троева 1996: 33). Точните райони, в които съществува само това окончание, са видни както от посочената Карта М 106 (Антонова-Василева и кол. 2016: 132), така и от списъка на Те-

товска-Троева (Тетовска-Троева 1996: 33). Като обобщение може да се каже, че това са „част от мизийските говори, всички балкански диалекти, изиграли значителна роля при изграждането на книжовния език, севернородопски говори, част от тракийските и малка част от източните македонски диалекти“ (Тетовска-Троева 1996: 33). Важно е да се отбележи, както казва и изследователката, че в изброените диалекти (части от диалекти) е непознато окончание *-м* за 1 л., ед. ч., сег. вр., I и II спр. В по-голяма част от тези говори окончанието за 1 л., ед. ч., сег. вр., I и II спр. е *-ъ*, в по-малка част е *-а* с отмет на ударението върху корена, *-а* с ударение върху окончанието и най-рядко *-ê* в „еркечките села на север от Бургас и за две села в Тетевенско“ (Тетовска-Троева 1996: 34).

Вариантът *-ме* за 1 л., ед. ч., сег. вр., I и II спр. оформя две групи: първа група – говори, в които то е единственият завършек за 1 л., мн. ч., сег. вр., I и II спр. („голяма част от западните и малка част от родопските диалекти“ (Тетовска-Троева 1996: 34), и втора група, в която е налице съществуване на *-м* и *-ме* в посочената граматическа позиция (според Тетовска-Троева това е зона на вариантна употреба в районите на „Оряховско, Белослатинско, Врачанско, Ботевградско, част от Луковитско и Тетевенско“, така също в „Благоевградско, Делчевско, Разложко, Перичко, Западноваловишко, Гоцеделчевско, Велинградско, част от Девинско, Смолянско и Асеновградско, Първомайско, Хасковско, Свиленградско, Малкотърновско, голяма част от Гръцка и Турска Тракия“, плюс „Казанлъшко, Сливенско, Ямболско, Новазагорско, Айтовско“ (Тетовска-Троева 1996: 35).

Обект на изследване в тази работа не е нито състоянието в диалектите, нито историята на кодификацията, нито положението в устната комуникация, а перцепцията на некодифицираните сегашни и бъдещи форми с окончание *-ме* в 1 л., мн.ч. вместо *-м*. Възприемането на тези форми се наблюдава в три перцептуални стила: четене на списък от 3 – 4 думи, просто изречение, кратък свързан текст. Разграничаването между перцептуалните стилове се извършва въз основа на степента на внимание към възприемания от слушателя текст. А то намалява от списъка от

3 – 4 думи през простото изречение към свързания текст. Идеята за прилагането на перцептуални стилове идва от виждането на У. Лабов за контекстуалните стилове в устната комуникация: четене на двойки думи, четене на списък от думи, четене на свързан текст, неофициално общуване и официална комуникация. Те се разграничават поради намаляването на вниманието към собствената реч (Labov 1966).

Целта на настоящата работа е да съпостави перцепцията на мянкетo в тези три перцептуални стила, за да докаже хипотезата, че перцепцията на мянкетo зависи от перцептуалния стил. Втората работна хипотеза гласи, че перцепцията на този некодифициран вариант е зависима и от социално-демографски характеристики на слушащия, като от най-съществена значимост ще бъдат фактори като месторождение на изток или на запад от ятовата зона, специалност (филологическа и нефилологическа) и образователна степен.

2. Перцепция на мянкетo в три анкетни проучвания

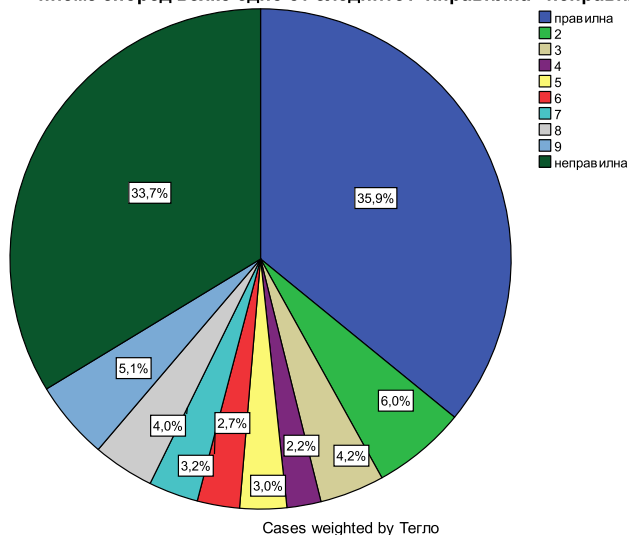
2.1. Перцепция на мянкетo в списък от 3 – 4 думи

Данни за перцепцията на мянкетo в списък от 3 – 4 думи се съдържат в резултатите от национално представителна анкета, която цели да изследва оценки и нагласи към 12 некодифицирани варианта. Тя е реализирана през м. май 2010 г. Използваната методология е лични интервюта в дома на респондентите. В рамките на проучването са интервюирани 2018 пълнолетни българи. Извадката е национално представителна за пълнолетното население на Република България по отношение на критериите пол, възраст, местожителство (тип населено място и регион), образование и етническа принадлежност. Използвана е методиката на двустепенната случайна адресна извадка. Базисната извадка е съставена от гнезда, подбрани на случаен принцип, като броят им е пропорционален на броя и гъстотата на населението в Р България. От своя страна броят и разпределението на гнездата във всяка административна област са съобразени с разпределението на населението според типа на населеното място: метрополия /

областен център, градска и селска зона. Във всяко от подбраните гнезда, отново на случаен принцип, е локализиран стартов адрес. Адресите, посетени от анкетаторите, са определени според стандартните процедури на методиката за движение по „случаен маршрут“. Във всяко посетено домакинство е подбиран целеви респондент на случаен принцип (според правилото за „следващия рожден ден“). Въпросите в анкетната карта се четат от анкетаторите, като те също така записват отговорите в бланката. Словоформите, представителни за всяко отклонение от правоговора, са записани предварително на звуков файл от участниците в научния екип по проекта. Анкетираните изслушват записа и оценяват избраните 12 некодифицирани варианти на социолингвистични променливи по противопоставянията *правилно : неправилно, западнобългарско : източнобългарско, звучи добре : не звучи добре*. Оценките се дават по десетстепенна скала (вж. повече у Алексова 2016).

От Граф. 1 може да се види, че сред далите отговор, различен от „не знам“, могат да се отделят две групи анкетирани с почти еднакъв процент: 35.9% са дали отговор 1 – най-висока степен на правилност, а 33.7% са предпочели отговор 10 – най-високата степен на неправилност. Ако се сумират отговорите от положителната част на скалата (от 1 до 5), покриващи диапазона на правилното, то ще се окаже, че 52.4% от отговорилите различно от „не знам“ оценяват формите *ходиме, говориме, пушиме, пиеме* като правилни.

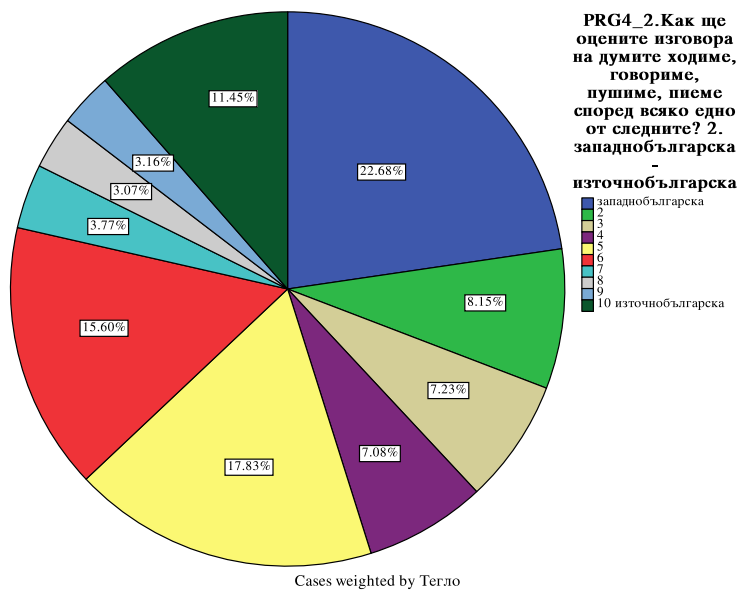
PRG4_1.Как ще оцените изговора на думите ходиме, говориме, пушиме, пиеме според всяко едно от следните? 1.правилна - неправилна

Графика 1

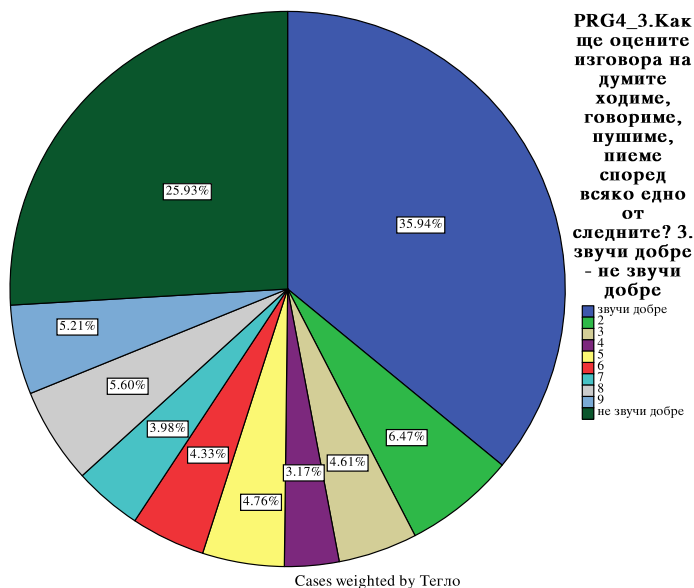
Съпоставката между оценките за правилност или неправилност, дадени за екането, свръхякането и мекането (вж. и Алексова 2016), показва, че екането се възприема като най-неправилно сред трите типа отклонения от кодифицираните норми, след него е свръхякането, докато мекането разделя общественото мнение на две с лек превес на оценката за правилност.

Оценките за западнобългарска или източнобългарска локализация на мекането (без отговорите „не знам“ – 26.8% от всички анкетиранни) показват силна разколебаност – вж. Граф. 2. Не са за пренебрегване онези 26.8%, които не могат да припишат никаква локална принадлежност. Явно мекането при перцепция не е ясен диференциатор на оценките за локалното разпространение на това явление, което отговаря и на реалното положение в диалектите.

Графика 2

Оценките по противопоставянето звучи *добре* : *не звучи добре*, видни като разпределение на Граф. 3, са силно обвързани с оценките по противопоставянето *правилно* : *неправилно*.

Графика 3

От Граф. 3 може да се види, че *ходиме*, *говориме*, *пиеме*, *пушиме* звучат в най-висока степен добре за 35.94% от далите оценка, различна от „не знам“. Най-ниска оценка по благозвучност са дали 25.93% от отговорилите различно от „не знам“. Ако се обединят различните степени на *звучи добре* и *не звучи добре*, ще се окаже, че преобладават положителните оценки, а това са 55% от отговорилите различно от „не знам“.

Както се вижда, мянкетo е оценено като правилно от 52.4% от далите отговор, различен от „не знам“. Благозвучно е за 55% от респондентите, отговорили различно от „не знам“. Освен това според отговорите на анкетираните то няма ясно локална оцветеност, което отговаря както на положението в диалектите, така и на съвременното му разпространение, като се има предвид високата степен на мобилност на населението и смесването на жители от различни райони.

2.2. Перцепция на мякането в просто изречение

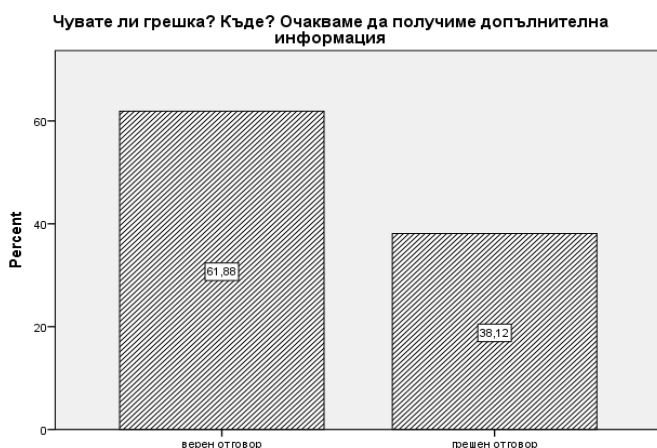
Второто анкетно проучване, което се коментира тук, е не-представително, но показателно за нуждите на настоящото изследване. Реализирано е през 2012 г. и е част от изпълнението на научните задачи на проекта „Индивидуални и групови нагласи към динамични модели на речево поведение – II етап“, договор № 139 от 09.05.2012 г., ФНИ, СУ „Св. Климент Охридски“.

Анкетираните са студенти, учители и ученици, живеещи в София, Смолян, Бургас и Първомай. Общият брой на респондентите е 240 души. От всички 27.1% са мъже, 70.4% са жени, а 2.5% не са дали отговор. От анкетираните 30.8% са ученици, 52.9% са студенти, учители са 14.2%, не са дали отговор 2.1%. По настоящо местожителство 12.1% са от София, 19.2% са от Бургас, 22.1% са от Смолян, 46.7% са от Първомай. От всички 92% са от Източна България. В анкетата се използва перцептуалният стил слушане на кратко просто изречение, при който вниманието към възприемания текст е по-малко от четенето на списък от 3 – 4 думи, но по-голямо, отколкото слушането на кратък свързан текст. Участниците в тази анкета изслушват прости изречения, съдържащи по един вариант на социолингвистична променлива – бил той кодифициран или некодифициран. След това посочват дали са открили грешка и как биха оценили говорещия по признаците *образован, интелигентен, възпитан, симпатичен, с високо обществено положение*.

Изречението, което съдържа некодифициран вариант на социолингвистична променлива от западнобългарски тип, е № 4 *Очакваме да получим допълнителна информация*. Приемаме, че това е западнобългарски по тип некодифициран вариант, защото е по-разпространен в западните говори, макар че не само в тях (вж. повече у Алексова 2017, БДА-ОТ4 2016 и Тетовска-Троева 1996).

Данните от Граф. 4 говорят, че по-голямата част от респондентите са отговорили, че в това изречение има грешка – 61.88%. Този резултат не е неочакван, защото по-голямата част от респондентите са от райони, в които не е разпространено некодифи-

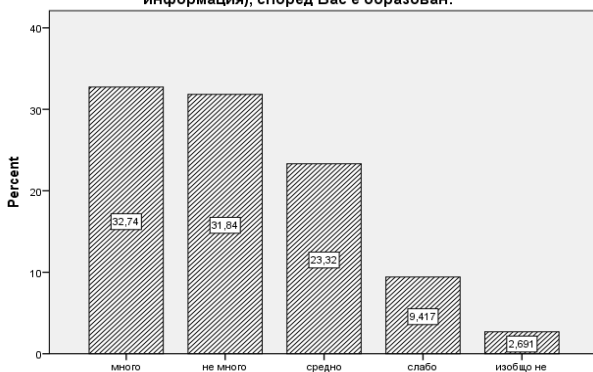
цираното окончание. Този факт се противопоставя на данните от национално представителното изследване на езиковите нагласи към най-честите отклонения в устната реч от кодифицираните норми се получи резултат, който показва, че сред далите отговор, различен от „не знам“, преобладават оценките за правилност на форми от типа на *ходиме, говориме, пиеме* (52.4%) (вж. Алексова 2016).

Графика 4

При перцепция на неправилното мякане и при доминация на отговори за правилност на изречението преобладават оценките, че говорещият по този начин е *високо образован* – 32,74%, и *не много високо образован* – 32,84% (вж. Граф. 5).

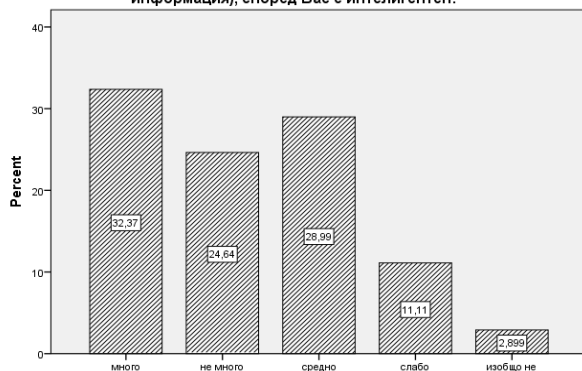
Човек, който говори по този начин (Очакваме да получиме допълнителна информация), според Вас е образован:

Графика 5

Граф. 6 показва разпределението на оценките по признака *интелигентен*. Близки по процент са групите за много висока интелигентност (32,37%), не много висока интелигентност (24,64%) и средна интелигентност (28,99%).

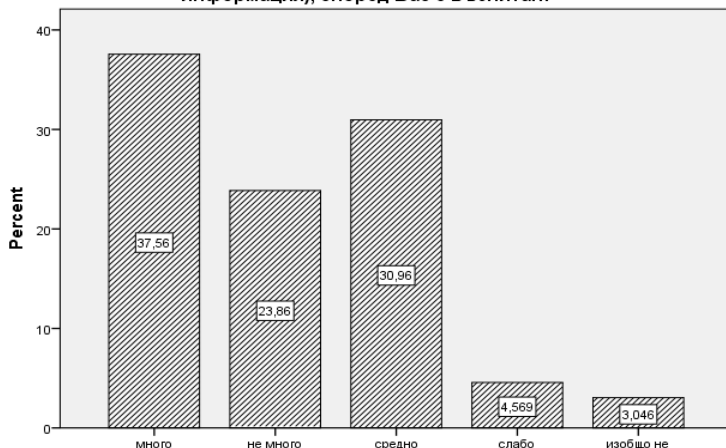
Човек, който говори по този начин (Очакваме да получиме допълнителна информация), според Вас е интелигентен:

Графика 6

Говорещият с форми от типа *пишеме, четеме* се оценява в диапазона *много възпитан* (37,56%) – *средно възпитан* (30,96%) – вж. Граф. 7. Негативните оценки по този признак са малко.

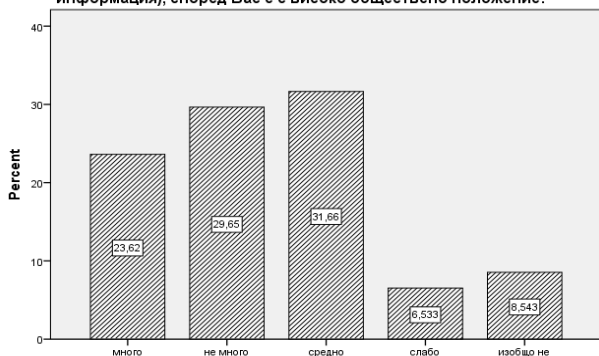
Човек, който говори по този начин (Очакваме да получиме допълнителна информация), според Вас е възпитан:

Графика 7

Общественото положение също се оценява предимно в континуума *със средно обществено положение* (31,66%) – *с високо обществено положение* (23,62%) – вж. Граф. 8. Малък процент са оценките за ниско обществено положение. Следователно мянкет не се отразява силно негативно върху оценките за общественото положение на говорещия.

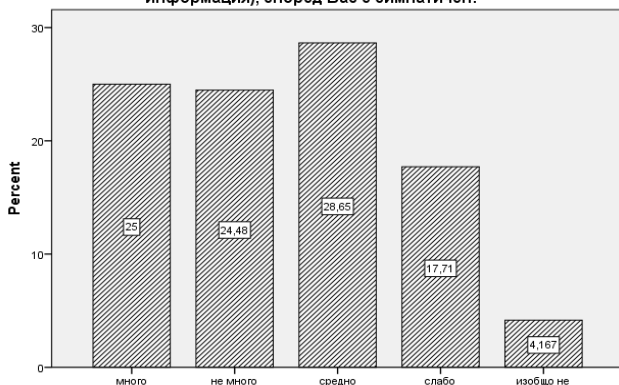
Човек, който говори по този начин (Очакваме да получим допълнителна информация), според Вас е с високо обществено положение:

Графика 8

Мекацията е от *средно* (28,65%) до *много симпатичен* (25%). Не липсват обаче и оценки за слаба степен на признака *симпатичен* – 17,71% на Граф. 9.

Човек, който говори по този начин (Очакваме да получим допълнителна информация), според Вас е симпатичен:

Графика 9

Като обобщение може да се каже, че мястото се оценява от повече анкетиращи като неправилно, което води обаче до пре-

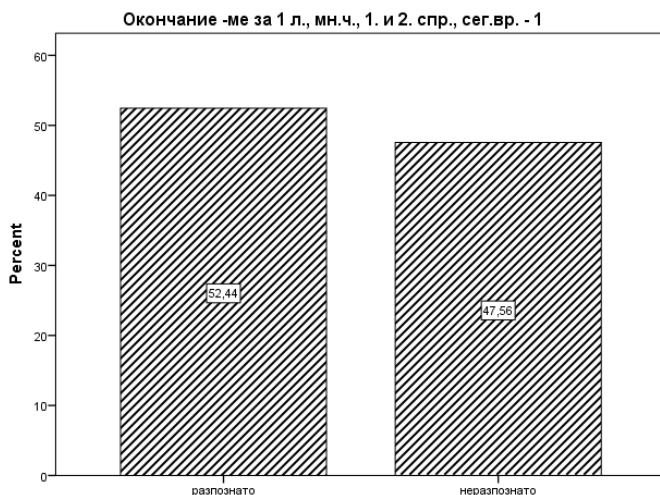
димно средни оценки за степента на полученото образование, за възпитанието, интелигентността и степента на симпатичност на говорещия. Също така анкетираните са му приписали от високо до средно обществено положение.

2.3. Перцепция на мянкето в кратък текст

Третата коментирана анкета е проведена през 2011 г. и е посветена на перцепцията на 3 идиолекта. Анкетата е реализация на научните задачи по проекта „Индивидуални и групови нагласи към динамични модели на речево поведение“, договор № 163 от 03.05.2011 г., НИД към СУ „Св. Климент Охридски“. Екипът взе решение анкетните проучвания да бъдат проведени в градове, които принадлежат към различни части на българското езиково землище, намиращи се в Р България, от гледна точка на основното диалектно деление и от гледна точка на социолингвистичната концепция за съвременния български езиков изток и езиков запад. Спряхме се на София, Шумен, Пловдив, Петрич и Видин. Общият брой на анкетираните лица е 328, но броят на валидните анкетни карти е 320 (изключените не са попълнени или не са попълнени коректно). В анкетната карта включихме три текста, които са изписани според книжовната норма. Анкетираните изслушват звукови записи на тези три идиолекта, като всеки от записаните идиолекти включва различен набор от кодифицирани и некодифицирани варианти. Трите идиолекта се различават по локалната си маркираност: първият носи основните особености на източнобългарската произносителна норма, а вторият и третият – западнобългарски по тип отклонения. Помежду си вторият и третият идиолект се различават по вида на отклоненията, по тяхната социалностратифицираща сила и по честотата си. Основната цел е да проследим степента на разпознаваемост на некодифицираните варианти при перцепция на звучащ текст и да установим кои от социално-демографските фактори на анкетираните влияят върху това.

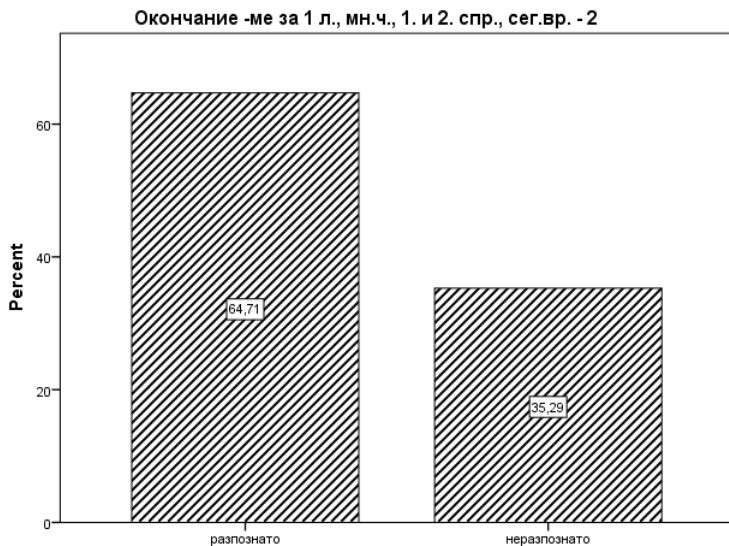
В коментираната в тази подчаст анкета мянкето се среща в пет позиции. Разпознаването в тези случаи се различава,

а в някои случаи значително. Първата поява е в идиолект № 2 в следното изречение *Деца̀та ще ги оставиме при наште*. Според Граф. 10 процентът на разпозналите и неразпозналите мянкет е близък – 52.44% разпознали го срещу 47.56% неразпознали го.

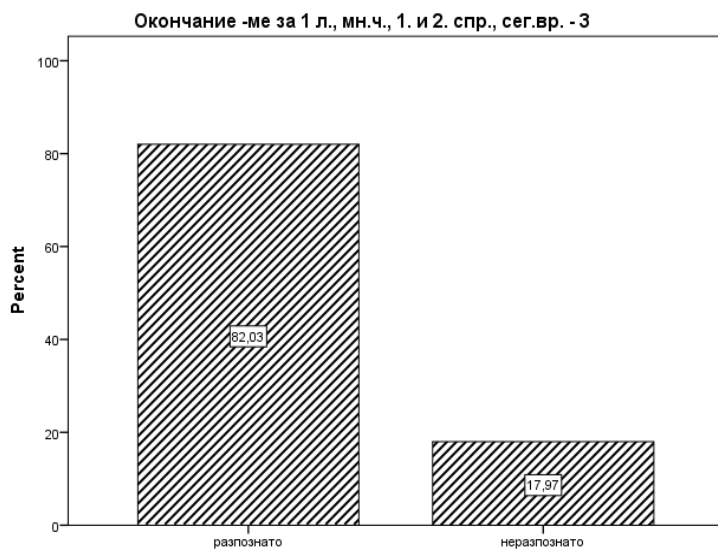
Графика 10

Вторият случай на поява на мянкет е в изречението *ше ти я сложиме* в третия идиолект. Както се вижда от Граф. 11, два пъти повече анкетирани са разпознали мянкет – 64.71%. Вероятно влияние върху откриването на грешката има сравнително високата честота на глагола в комуникацията.

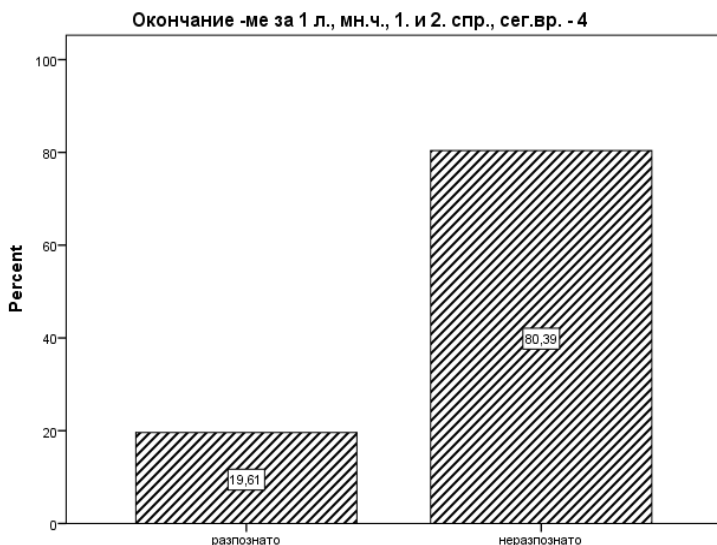
Графика 11

Третата поява на мякането в текст № 3 е в изречението *ше ти я нагласиме*. Разпознали са го 82.03%, а това не е малък процент при перцепция на звучащ текст. Само че в случая респондентите са разпознали *нагласиме* като грешка и поради отбелязване на ударението в сегашно време. Основание да смятаме така, са останалите четири случая на мякане, като при тях повече анкетираните не са разпознали мякането като грешка.

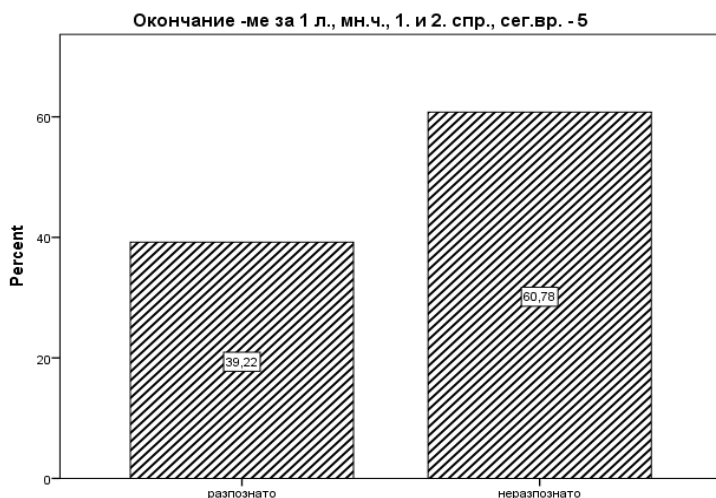
Графика 12

Четвъртата поява на мянкетот отново е в идиолект № 3 в следното изречение *А треба да вървеме на село*. Тази грешка е разпозната от още по-малък процент анкетирани – 19.61%. Това е едно от основанията да смятаме предходния случај за разпознавање на грешката поради отмет на ударението, а не поради мянкетот.

Графика 13

Петата поява на мякането е пак в третия идиолект в изречението *да прибереме кво̀то останà там*. Този път мякането е разпознато от повече анкетирани – 39.22%. Не смятаме, че позицията в изречението или честотата на думата в речта са от значение в случая. Явно перцепцията на един и същ некодифициран вариант на социолингвистична променлива варира.

Графика 14

Както стана ясно от коментарите на петте появи на мекането, разпознаването му се различава, като винаги преобладават непосочилите го като грешка. Единственият случай на повече разпознали грешка в случай на мекане всъщност е разпознаване на отмет на ударението в сегашно време. Не открихме обаче никаква зависимост на разпознаването от мястото в изречението или емфазата. Затова търсим дали разпознаването на мекането е зависимо от социално-демографските характеристики на респондентите.

Според $p = 0.013$ между петата поява на окончание -ме в.м. -м за 1 л., мн.ч., сег.вр., I и II спр. (*прибереме*) и признака *образователна степен* (с равнища *средно* или *висше образование*) съществува връзка. Тя е средна, положителна, права – $K = 0.170$. Състои се в това, че повече респонденти със средно образование – 51.3%, са разпознали грешката, отколкото висшисти – 47.1%.

Според $p = 0.005$ между разпознаването на втората поява в идиолектите на окончание -ме в.м. -м за 1 л., мн.ч., I и II спр.,

сег. вр. (*сложиме*) и признака *месторождение* (2 групи – родени в Източна България, родени в Западна България според ятовата изоглоса) съществува връзка. При фактора *месторождение* не изчисляваме посока на връзката, защото този фактор е неподредим (подредими са напр. *възраст*; *специалност* поради това, че нефилологическата и филологическата специалност могат да се подредят според степента на придобитите езикови знания; *местожителство* – подредимо по големината на населеното място и др.). Сред западните анкетирани са малко повече онези, които са разпознали грешката – 57.1%, отколкото сред източните респонденти – 42.9%. Очакването ни беше обратното – че повече източни българи ще разпознаят явлението.

Четвъртата поява в идиолектите на мякането (*вървиме*) също е в статистически доказана връзка с признака *месторождение* (2 групи) – $p = 0.017$. Въпреки че мякането е по-типично за западните по месторождение респонденти (макар и не само при тях), повече западни анкетирани са открили тази грешка – 65%, в съпоставка с 35% сред източните респонденти.

Петата поява на мякането (*прибереме*) също има връзка с фактора *месторождение* (2 групи) – $p = 0.023$. Отново повече западни респонденти са открили грешката – 59.3% от тях, в съпоставка с 40.7% от източните анкетирани.

Разпознаването на първата поява на мякането (*оставиме*) и факторът *месторождение* (три групи – родени в Западна България, родени в Североизточна България и родени в Югоизточна България) са във връзка – $p = 0.040$. Най-много разпознали грешката има сред родените в Западна България – 46.2%, следвани от родените в Североизточна България – 29.4%, и накрая сред родените в Югоизточна България – 24.5%. Носителите на тази грешка по-ясно я разпознават, отколкото другите групи. Това често се оказва тенденция при анализите, макар че се разминава с нашата първоначална хипотеза.

Разпознаването на първата поява на мякането (*оставиме*) от втория идиолект е зависимо и от признака *специалност* с равнища *нефилологическа* и *филологическа специалност*. Връзка-

та между тях е слаба, положителна и права според $K = 0.122$. Състои се в това, че сред филолозите има повече разпознали *оставиме* като грешка – 58.8% от тях, отколкото сред нефилолозите – 45.6%. Фактът, че 41.2% от филолозите не разпознават този некодифициран вариант като грешка, добавя още един аргумент в полза на мнението на М. Виденов за съществуването на т.нар. масови грешки в речта на интелигенцията (Виденов 2002), тъй като тези грешки не само се появяват в речта на интелигенцията, и то на филологическата интелигенция, но и често не се разпознават от нейни представители като правоговорни отклонения.

3. Заключение

Резултатите от трите проведени анкетни проучвания говорят, че мянкетто не се разпознава като грешка от по-голям процент респонденти – в национално представителната анкета посочилите го като правилно са малко повече от разпозналите го като неправилно, но в другите две анкети неразпозналите го са значително повече. Данните доказаха нашата предварителна хипотеза, че днес мянкетто по-често не се възприема от множество слушащи като грешка при перцепция на звучащ текст.

Доказа се и втората ни хипотеза, а именно, че степента на разпознаваемост на мянкетто зависи от перцептуалния стил. Най-често оценката за наличие на грешка при мянкетто е налична при перцепция на 3 – 4 думи, в по-малка степен се разпознава при перцепция в кратко изречение. В най-малка степен мянкетто е сочено като грешка при перцепцията на свързан текст.

Вярна се оказва и хипотезата, че при перцепция мянкетто се разпознава при слухова перцепция като грешка в зависимост от някои социално-демографски характеристики на слушащия (анкетирания). Обратно обаче на хипотезата ни, че източните българи повече ще разпознават като грешка мянкетто, се оказва, че повече родени в Западна България според ятовата зона са посочили формите с мянкет като грешни. Повече респонденти с филологическа специалност откриват грешка при появата на форми с окончание *-ме* вм. *-м* в 1 л., мн. ч., сег. вр. Именно по-

ради относително ниската степен на разпознаване на мянкето на говорещия се притисват повече положителни характеристики по признаците *образован, интелигентен, възпитан, симпатичен и с високо обществено положение*. Преобладаващите оценки са около средните степени.

Смятаме, че съчетаването на изследвания върху появата на мянкето в устната комуникация и проучвания на неговата перцепция ще даде вярна картина на разпространението и оценките на мянкето в съвременната българска езикова ситуация.

Кодификационни източници

Граматика на съвременния български език. Т. 2. Морфология. София: Издателство на БАН, 1083.

Нов правописен речник на българския език. София: Издателство „Хейзъл“, 2002.

Официален правописен речник на българския език. София: Издателство „Просвета“, 2012.

Хаджов, Минков, Осинин, Стойков, Костов, Андрейчин, Илчев, Маджаров, Кр. Генов. *Правописен и правоговорен нарѣчник*. София, 1945.

БИБЛИОГРАФИЯ

Алексова 2016: Алексова, Кр. *Социолингвистична перцепция, езикови нагласи и социална идентификация по речта*. София: Парадигма. // Aleksova 2016: Aleksova, Kr. *Sotsiolingvistichna pertseptsia, ezikovi naglasi i sotsialna identifikatsia po rechta*. Sofia: Paradigma.

Алексова 2017: Алексова, Кр. Окончанието за 1 л., мн. ч., сег. вр. на глаголите от I и II спрежение в историята на кодификацията на книжовните норми в България от 1945 г. до днес. – В: Български език, 2017, Приложение, с. 60–81. // Aleksova 2017: Aleksova, Kr. *Okonchanieto za 1 l., mn. ch., seg. vr. na glagolite ot I i II sprezhenie v istoriyata na kodifikatsiyata na knizhovnite normi v Bulgaria ot 1945 g. do dnes*. – V: *Balgarski ezik*, 2017, *Prilozhenie*, s. 60–81.

Антонова-Василева и кол. 2016: Антонова-Василева, Л., Л. Василева, М. Витанова, Ел. Вълчева, Сл. Керемидчиева, Т. Костова, Ив.

Кочев, Ел. Ел. Кяева, К. Смедовска, М. Тетовска-Троева, П. Урумова. *Български диалектен атлас. Обобщаващ том IV. Морфология*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2016. // Antonova-Vasileva i kol. 2016: Antonova-Vasileva, L., L. Vasileva, M. Vitanova, El. Valcheva, Sl. Keremidchieva, T. Kostova, Iv. Kochev, El. El. Kyueva, K. Smedovska, M. Tetovska-Troeva, P. Urumova. *Balgarski dialekten atlas. Obobshtavasht tom IV. Morfologia*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, 2016.

Виденов 2002: Виденов, Михаил. По въпроса за „масовата грешка“ в езика на съвременната българска интелигенция. – В: *Български език и литература*, 2002, кн. 4–5, цитирано по <http://liternet.bg/publish3/mvidenov/masovata.htm>. // Videnov 2002: Videnov, Mihail. Po vaprosa za „masovata greshka“ v ezika na savremennata balgarska inteligentsia. – V: *Balgarski ezik i literatura*, 2002, kn. 4–5, tsitirano po <http://liternet.bg/publish3/mvidenov/masovata.htm>.

Стойков 1956: Стойков, Ст. Глаголното окончание -ме в българския книжовен език. – В: Сборник в чест на акад. Александър Теодоров-Балан по случай деветдесет и петата му годишнина. София: Българска академия на науките, 1956, 365–374. // Stoykov 1956: Stoykov, St. Glagolното okonchanie -me v balgarskia knizhoven ezik. – V: *Sbornik v chest na akad. Aleksandar Teodorov-Balan po sluchay devetdeset i petata mu godishnina*. Sofia: Balgarska akademia na naukite, 1956, 365–374.

Тетовска-Троева 1996: Тетовска-Троева, М. Окончания за 1 лице, множествено число, сегашно време на глаголите от I и II спрежение в български език. – В: *Български език*, 1996, № 1, 30–36. // Tetovska-Troeva 1996: Tetovska-Troeva, M. Okonchania za 1 litse, mnozhestveno chislo, segashno vreme na glagolite ot I i II sprezhenie v balgarski ezik. – V: *Balgarski ezik*, 1996, № 1, 30–36.

Labov 1966: Labov, W. *The social stratification of English in New York City*. Washington: Center for Applied Linguistics.